

4- ELS ROMANS A HISPÀNIA. TARRACO

TARRACO: breu història

- 218 aC

Tàrraco sorgeix arran de l'arribada dels exèrcits romans a la Península Ibèrica el 218 aC, en el marc de la confrontació bèl·lica entre romans i cartaginesos, l'anomenada **Segona Guerra Púnica**. Aquest cos expedicionari romà va desembarcar a la ciutat grega d'*Emporion*, per dirigir-se des d'allà ràpidament cap al sud amb la finalitat de controlar les terres al nord de l'Ebre. Les tropes romanes estaven comandades per Gneu Escipió, al qual es va afegir, un any més tard, el seu germà Publi Corneli. Gneu, després de vèncer, en un primer combat, els cartaginesos, va deixar una petita guarnició, que poc temps després es va transformar en la principal base militar romana a Hispània i a la ciutat de Tàrraco..

- ss II i I aC

La ciutat republicana de Tàrraco va ser possiblement un nucli bifocal, amb el campament militar a la part alta i l'àrea residencial, a l'entorn del poblat ibèric i el port. La consolidació urbana va ser ràpida. La presència militar estable va comportar l'arribada no només de soldats sinó també de comerciants i ciutadans romans que van veure Hispània com una terra que els ofería noves oportunitats. Però l'arribada dels romans no tan sols va suposar l'arribada de gent sinó també d'influències i d'una nova cultura que, amb el temps, va acabar per imposar-se, amb més o menys èxit segons la zona, en tota la Península Ibèrica. Una de les principals infraestructures sobre les quals es va cimentar Tàrraco fou, sense cap dubte, el port.

Tàrraco va créixer de forma accelerada durant els segles II i I aC, i es va convertir, juntament amb Cartago Nova, en la ciutat més important de la Hispània Citerior.

- 26-25 aC

Va ser durant els anys 26-25 aC quan Tàrraco va adquirir una rellevància més gran com a ciutat, en convertir-se en la capital del món romà. En efecte, durant aquests anys, August va residir a la ciutat i hi va dirigir les campanyes contra càntabres i asturs. Tàrraco es va consolidar com a capital de la Hispània Citerior, i va rebre un fort impuls urbanístic, una mostra del qual és el teatre i la monumentalització del fòrum local.

- s I dC

Durant el segle I dC la ciutat va créixer i es va consolidar. L'any 68, Neró va ser assassinat. Es va iniciar un període de convulsions en tot l'Imperi per una sagnant guerra civil. Les províncies hispanes van donar suport a Vespasià, que va ser qui finalment va arribar al poder. S'iniciava així la dinastia flàvia i un moment de gran esplendor per a les províncies hispanes. Gràcies al suport prestat a la causa, Vespasià els concedí els *Ius Latii*, a l'entorn de l'any 73. A partir d'aquell moment tots els hispanos foren considerats ciutadans romans de ple dret amb tot el que això significava. Així mateix, els nuclis més importants de població, molts dels quals encara mantenien l'estatus sorgit en el moment de la conquesta, es varen convertir en municipis. Tot això va comportar la necessitat de crear una nova administració que s'adequés a aquesta nova realitat. Van sorgir així, sobre la base creada per August, unes importants xarxes administratives que tenien com a nuclis rectors les capitals provincials. D'aquesta manera, Tàrraco, com a capital de la Hispània Tarraconensis o Citerior, va disposar de dos fòrums: un colonial i l'altre provincial. Al fòrum provincial se li va afegir uns anys més tard el circ, i es va completar el conjunt municipal estatal.

- s II dC

Durant el segle II la ciutat va arribar a la màxima expressió gràcies a la construcció del darrer dels grans edificis d'entreteniment: l'amfiteatre.

.- 260 dC

Tàrraco, com la majoria de centres urbans d'Hispània, va ser objecte de les incursions que els francs realitzaren a mitjans del segle III. Segons ens relaten les fonts, la ciutat va ser devastada l'any 260 dC. Després d'un període d'incertesa que va representar bona part del segle III, la ciutat va recobrar el seu dinamisme a partir especialment de la recuperació general que va suposar l'adveniment al poder de Diocleciana i de la tetrarquia que va establir l'any 285. A partir d'aquesta data i amb continuïtat al llarg de la meitat del segle IV, la ciutat es va revitalitzar, tal i com ho manifesta la construcció de nous edificis públics, el manteniment dels espectacles, l'amfiteatre o la restauració d'edificis públics d'època de l'alt imperi. Amb tot, Tàrraco no es va escapar de la dinàmica de transformació social, política i econòmica que va alterar la fisonomia de molts centres urbans d'occident.

.- s V dC

La documentació escrita dels inicis del segle V ens mostra una Tàrraco que mantenia estructures socials complexes, en les quals el bisbe metropolità era el defensor de l'ordre establert.

.- 713 dC

Tàrraco va continuar sent una de les principals metròpolis hispanes durant la monarquia visigoda, fins que el panorama va canviar radicalment amb la conquesta de la ciutat per part d'exèrcits islàmics cap a l'any 713 i la seva incorporació a Al Andalus. A partir d'aquest moment la ciutat entra en un llarg i obscur període que no va concloure fins a la conquesta impulsada pels comtes catalans al segle XII i que va aportar el restabliment de la seu metropolitana a Tarragona.

ACTIVITAT: *Completarem aquest resum de la història de Tarraco:*

.- 218 aC

Tàrraco sorgeix arran de l'arribada dels exèrcits romans a la Península Ibèrica el ....., en el marc de la confrontació bèl·lica entre .....i ....., l'anomenada ..... Aquest cos expedicionari romà va desembarcar a la ciutat grega .....

.- ss II i I aC

La ciutat republicana de Tàrraco va ser possiblement un nucli bifocal, amb el campament militar a la part alta i l'àrea residencial, a l'entorn del poblat ibèric i el port. L'edificació romana més antiga i més ben conservada d'època republicana és la ..... Tàrraco va créixer de forma accelerada durant els segles II i I aC, i es va convertir, en la ciutat més important de la Hispània .....

.- 26-25 aC

Tàrraco es va convertir en la capital del món romà. Durant aquests anys, ...va residir a la ciutat i hi va dirigir les campanyes contra càntabres i asturs. Tàrraco es va consolidar com a capital de la .....i va rebre un fort impuls urbanístic, una mostra del qual és el teatre i la monumentalització del fòrum local.

.- s I dC

Durant el segle I dC la ciutat va créixer i es va consolidar. L'any 68, ...va ser assassinat. Les províncies hispanes van donar suport a ....., que va ser qui finalment va arribar al poder. A partir d'aquell moment tots els hispanos foren considerats ..... Tàrraco, com a capital de la Hispània Tarraconensis o Citerior, va disposar de dos .....: un colonial i l'altre provincial.

.- s II dC

Durant el segle II la ciutat va arribar a la màxima expressió gràcies a la construcció del darrer dels grans edificis d'entreteniment: .....

- 260 dC

Tàrraco, com la majoria de centres urbans d'Hispània, va ser objecte de les incursions que els francs realitzaren a mitjans del segle III. La ciutat va ser devastada l'any .....dC. Després d'un període d'incertesa, la ciutat es va revitalitzar amb la construcció de nous edificis públics.

- s V dC

La documentació escrita ens mostra una Tàrraco que mantenia estructures socials complexes, en les quals el bisbe metropolità era el defensor de l'ordre establert,

- 713 dC

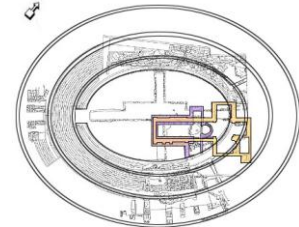
Conquesta de la ciutat per part d'exèrcits .....cap a l'any 713 i la seva incorporació a ..... A partir d'aquest moment la ciutat entra en un llarg i obscur període fins a la conquesta impulsada pels comtes catalans al segle XII .

MONUMENTS ROMANS A TARRACO

1.- Amfiteatre, Segle I dC Tarragona

L'Amfiteatre presenta característiques singulars quant a la seva construcció. Va ser parcialment excavat a la roca, on s'assentaren una part de les grades, la resta es va bastir amb voltes d'*opus caementicium*. La característica més genuïna i diferencial d'aquest monument és la presència a la sorra de dues estructures religioses que van ser construïdes després: una visigòtica i l'altra romànica.

La transformació que sofreix aquest monument es a partir del martiri del bisbe Fructuós i els seus diaques Auguri i Elogi, que culminarà al segle VI dC amb la construcció d'una basílica visigòtica. La romànica és del segle XII. Aquesta evolució que va sofrir l'Amfiteatre, que va deixar de ser escenari de lluites entre gladiadors i bèsties per ser un espai de culte, és un bon exemple de l'evolució del període de cristianització en un lloc pagà.

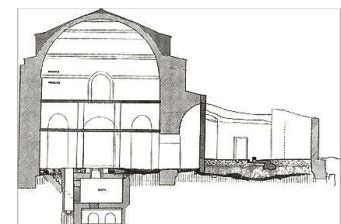
2.- Arc de Barà, Segle I dC Roda de Barà

L'Arc de Barà és un arc del triomf construït pels romans al segle I dC. La seva presència marca la importància de Tarraco com a capital de la província. És un testimoni de la reforma de la via de comunicació entre Cadis i Roma, l'antiga Via Heràclia que durant el principat d'August va passar a anomenar-se Via Augusta. L'Arc de Barà constitueix un dels exemples quasi únics d'arcs del triomf que s'han conservat a la península Ibèrica. Durant molts anys va sofrir l'acció del trànsit, que passava per sota de l'arc. Fa pocs anys va ser restaurat.

3.- Vil·la de Centelles, Segle II dC.

El nucli inicial de la vil·la de Centelles se situa al segle II dC., però és als dos segles següents quan aconsegueix la seva esplendor. Al segle IV es transforma en monument funerari, segons una llegenda per acollir les despulles de l'emperador Constantí. Les restes dels mosaics conservats a la seva cúpula són de gran qualitat artística i tècnica, la qual cosa converteix el monument en un dels conjunts paleocristians més importants d'Hispània i del món romà. És l'únic edifici romà de la península Ibèrica que ha conservat la seva cúpula.

Centelles és l'exemple de com un alt dignatari podia, segons el seu prestigi i capacitat econòmica o política, fer-se construir un monument funerari. El mausoleu és una peça clau en el conjunt de la Tarraco paleocristiana.

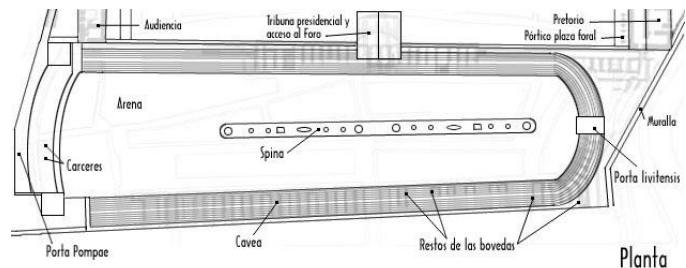
La seva execució respon a una època artística molt novedosa i vanguardista. La vil·la i el mausoleu es troben al municipi de Constantí.

4.- Circ Romà, Segle I dC. Tarragona

El Circ ocupa la terrassa inferior de les tres que van construir els romans a la part alta de la ciutat. A Hispània només es coneix l'existència de sis edificis dedicats a les curses de bigues i quadrigues, espectacle preferit pels ciutadans de l'Imperi. Gràcies al seu bon estat de conservació, el Circ de Tarragona es va convertir en un exemple del desenvolupament tècnic i arquitectònic que van assolir els romans.

L'edifici tenia unes dimensions exteriors de 325 metres de longitud i 100 i 115 d'amplada, mentre que l'arena tenia una longitud de 190 metres i una amplada d'entre 67 i 77 metres. L'amplada

màxima es trobava a la línia de sortida i la menor a la corba on hi havia grades. La primera correspon a l'actual ubicació de l'ajuntament i la segona, a les restes de la capçalera. Les seves grades podien acollir més de 30.000 espectadors, tots asseguts i amb una vista excel·lent de tot el que passava a l'arena.

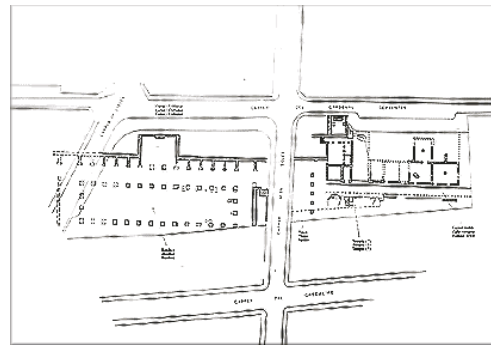

5.- Fòrum de la Colònia, Segle I dC Tarragona

El Fòrum de la Colònia, que actualment seria el mercat de la ciutat, va créixer al voltant d'una basílica. Al seu interior hi havia les *tabernae* o, el que és el mateix, les botigues, de les quals es conserven nou. D'aquest lloc hi ha, en bon estat, unes cisternes, part de les estructures de les *tabernae* i, de manera molt especial, una calçada pavimentada, per la part inferior de la qual passa una claveguera que recollia les aigües residuals dels habitatges.

El Fòrum de la Colònia servia també com a lloc de reunió dels

ciutadans que, entre compra i compra feien negocis parlaven de política o de l'activitat social de la ciutat. A les prospeccions arqueològiques fetes a la zona s'han trobat les bases d'estàtues dedicades als emperadors August i Vespasià, i una dedicada a un geni del *Conventus Tarraconensis*. L'estat de conservació del monument és bo.

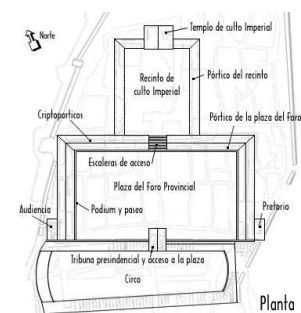

6.- Fòrum Provincial, Segle I dC. Tarragona

El Fòrum Provincial va a ser el lloc on es concentraven els signes de la dignitat imperial i l'Administració des d'on es dirigia la Hispània Citerior. La construcció es va iniciar sota el principat de l'emperador Vespasià, a partir de l'any 69 dC. La denominada Plaça de Representació corresponia a una gran construcció porticada de planta rectangular, de 318 metres d'ample per 175 de fons, a la part central de la qual havia una gran plaça.

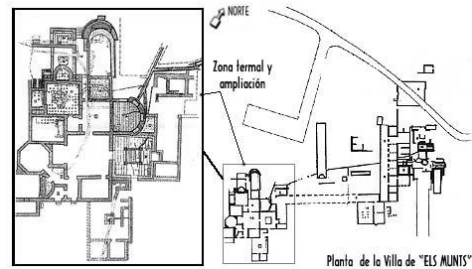
Les torres del Pretori i de l'Antiga Audiència són dos dels extrems del Fòrum Provincial, des dels quals s'accedia a les dependències administratives.

L'espai que va ocupar el complex, 7'5 hectàrees, el converteixen en el fòrum més gran construït a l'Imperi Romà. Per a la seva construcció es van utilitzar grans quantitats de marbre, mostra de la importància que va tenir en el conjunt del territori imperial. Des de les dependències que va ocupar es governaren i administraren els destins d'Hispània.

7.- Vil·la dels Munts, Segle I dC. Altafulla

La Vil·la dels Munts, una de les més importants i més ben conservades de les moltes que es van construir al voltant de Tarragona, es troba al municipi d'Altafulla. Tant per la riquesa dels paviments, escultures i materials com per la grandiositat del conjunt, amb termes, cisternes i edificacions, constitueix un dels millors exemplars conservats a Catalunya. El monument és un exponent clar de com les elits senatorials, en aquest cas els governadors provincials de la Hispània Citerior, tenien residències al camp amb les comoditats de la ciutat. Una de les persones que van habitar la vil·la va ser Caius Valerius Avitus, funcionari de l'Imperi que va ser destinat a Tarraco per l'emperador Antoní Pius.

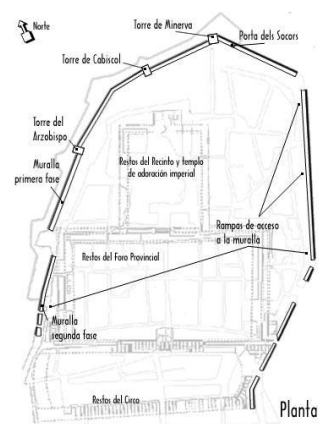

8.- Muralles, segle III aC. Tarragona

La construcció de la muralla de Tarragona, la primera de la Península Ibèrica, s'inicia al segle III a.C. per un motiu exclusivament militar. És l'element més important que es conserva a la ciutat d'època republicana. És un dels símbols més emblemàtics de Tarragona i una construcció que ha marcat la configuració de la fisonomia urbana des de l'antiguitat fins al segle XIX.

La muralla és un clar exponent de la tècnica constructiva *opus siliceum*, característica d'Itàlia i emparada a Etrúria i el Lazio des del segle VI a.C.

La presència de les anomenades pedres ciclòpies li confereixen una característica molt particular. La seva longitud va arribar a ser quatre quilòmetres, amb la finalitat de tancar tot el monticle on es va desenvolupar la ciutat romana fins al mar. De les torres que es conserven destaca la de Minerva, que conté el relleu de la deessa Minerva, el més antic dels que han arribat fins els nostres dies a la Hispània romana.

9.- Necròpolis, Segle I dC. Tarragona

La Necròpolis situada al costat del riu Francolí data del segle I dC, però és a partir del III quan sofreix una gran transformació. En aquest període es vincula a la comunitat cristiana de Tarraco. Es tracta d'un conjunt funerari de l'època tardoromana molt important. És destacable per la riquesa i varietat dels diferents tipus d'inhumacions, monuments funeraris i restes escultòriques.

La riquesa d'aquest material corrobora la importància del culte cristià a la ciutat ja als seus inicis. Els romans tenien per costum no enterrar els seus morts a l'interior del recinte emmurallat. Els rituals a l'època republicana i al segle I dC. consisteixen en la incineració del cadàver i la col·locació de les cendres en una tomba. Però a partir del segle II dC. s'enterren alineats als costats de les vies, en sepulcres més o menys sumptuosos. El cristianisme va canviar els conceptes dels enterraments.

10.- Pont del Diable, Segle I dC. Tarragona

El Pont del Diable és un dels aqüeductes que van construir els romans per portar l'aigua a la ciutat de Tarraco. Les restes que s'han conservat propers al barri de Sant Salvador corresponen a un aqüeducte de 15 quilòmetres de longitud.

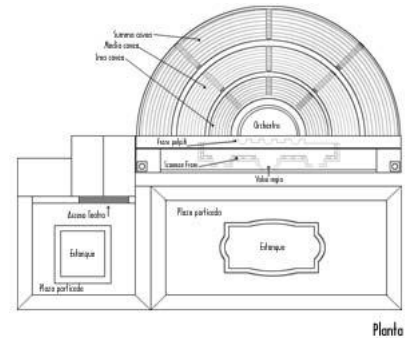
El Pont del Diable permetia evitar un desnivell del terreny de 27 metres d'altura. L'estructura està dividida en dos pisos, d'11 i 25 arcs, respectivament. La seva longitud és de 217 metres i permet salvar una clotada.

Es tracta d'un dels aqüeductes més ben conservats dels construïts a Hispània. Tècnicament és una obra impecable i d'unes dimensions equiparables als millors exemplars del seu gènere. L'aqüeducte portava aigua d'una mina que hi havia a Puigdelfí. L'estat de conservació és bo i el paratge on està ubicat, al interior d'un bosc, el converteixen en un monument singular.

11.- Teatre, Segle I dC. Tarragona

El Teatre de Tarragona és un dels monuments que s'han conservat pitjor a causa dels atacs que ha sofert per causa de l'especulació. Als anys vint va perdre prop de quinze fileres de grades com a resultat de la construcció d'una fàbrica. Tarragona conserva els tres edificis d'espectacles romans: el teatre, l'amfiteatre i el circ. Aquest recinte va estar actiu poc més d'un segle.

El Teatre es va construir en dues fases. La primera presenta elements de pedra del Mèdol, com capitells, fusts, arquitrans, frisos i cornises; i la segona correspon a la façana, que està ornamentada amb elements de marbre. Per l'estil dels capitells, sembla que la seva primera construcció es remunta a l'època d'August. El Teatre ha proporcionat un conjunt de 43 fragments escultòrics, entre els quals hi ha estàtues de déus i muses. Les escultures i inscripcions que es conserven al Museu Nacional Arqueològic de Tarragona han proporcionat una gran quantitat d'informació sobre la ciutat romana.

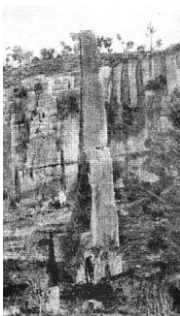
12.- Torre dels Escipions, Segle I dC. Tarragona

La coneguda com Torre dels Escipions és un monument funerari que va ser bastit al costat de la via Augusta. Durant una època, els romans soterraven els seus morts fora dels recintes emmurallats i al costat de les calçades. Aquest monument, que ha estat reformat recentment, és testimoni de l'interès de les classes socials elevades per autorepresentar-se amb la construcció d'estructures funeràries al costat de les principals vies d'accés a Tarraco.

La Torre dels Escipions era un element de prestigi del grup familiar o de l'individu enterrat allí. Malgrat el seu nom, la torre no té cap relació amb els germans Escipions, peces claus als primers anys de la creació de la ciutat a partir d'un assentament militar.

13.- Pedrera del Mèdol

Consisteix en un gran clot produït per l'extracció de la pedra calcària de color groguenc. La cavitat que forma és d'uns 100m. de llargada per 50m. d'amplada. A la part central hi ha restes de l'element més emblemàtic de la pedrera que és " l'agulla del Mèdol", d'uns 17 m. d'alçada, que indica el nivell original de la pedra extreta.

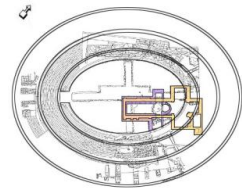
Aquesta agulla i els senyals de les parets laterals ens ajuden a reconstruir les tècniques d'extracció dels bloc mitjançant falques de fusta i eines de ferro. S'ha calculat que el volum de pedra extreta és d'uns 50.000 metres cúbics.

ACTIVITAT: després de llegir el text anterior, completa els espais en blanc.

MONUMENTS ROMANS A TARRACO

1.- .....

La transformació que sofreix aquest monument es a partir del martiri .
..... Aquesta evolució que va sofrir l'Amfiteatre, que va deixar de ser escenari de lluites entre gladiadors i bèsties per ser un espai de culte, és un bon exemple de l'evolució del període de cristianització en un lloc pagà.

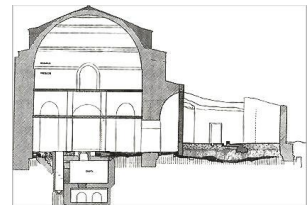

2.- .....

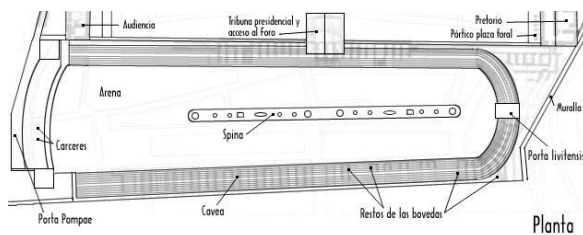
..... és un arc del triomf construït pels romans al segle I dC. La seva presència marca la importància de Tarraco com a capital de la província. És un testimoni de la reforma de la via de comunicació entre Cadis i Roma, l'antiga Via Heràclia que durant el principat d'August va passar a anomenar-se .....

3.- .....

El nucli inicial de la vil·la de Centcelles se situa al segle II dC., però és als dos segles següents quan aconseguix la seva esplendor. Al segle IV es transforma en monument funerari, segons una llegenda per acollir les despulles de l'emperador Constantí.

4.- .....

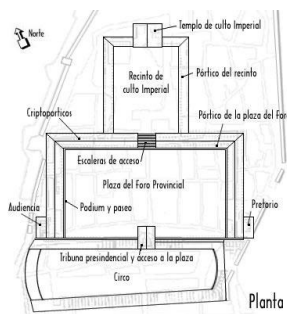
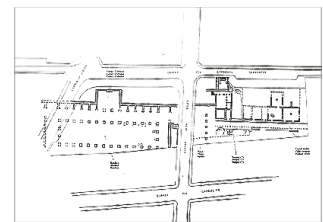

El Circ ocupa la terrassa inferior de les tres que van construir els romans a la part alta de la ciutat. A Hispània només es coneix l'existència de sis edificis dedicats a les curses de bigues i quadrigues, espectacle preferit pels ciutadans de l'Imperi.

Les seves grades podien acollir més de ..... espectadors, tots asseguts i amb una vista excel·lent de tot el que passava a l'arena.

5.- Fòrum .....

El ..... que actualment seria el ..... de la ciutat, va créixer al voltant d'una basílica. Al seu interior hi havia les *tabernae* o, el que és el mateix, les botigues, El Fòrum de la Colònia servia també com a lloc de reunió dels ciutadans que parlaven de política o de l'activitat social de la ciutat

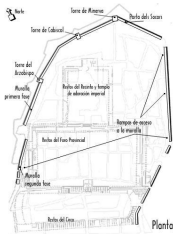
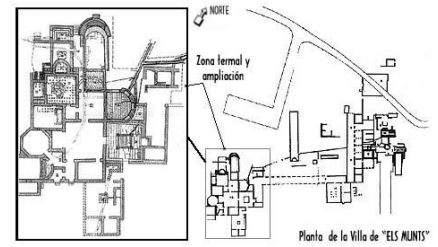
6.- Fòrum .....

El Fòrum Provincial va a ser el lloc on es concentraven els signes de la dignitat imperial i l'Administració des d'on es dirigia la Hispània ..... La construcció es va iniciar sota el principat de l'emperador ....., a partir de l'any 69 dC. la part central de la qual havia una gran plaça.

Les torres del ..... són dos dels extrems del Fòrum Provincial, des dels quals s'accedia a les dependències administratives.

7.- .....

La Vil·la dels ....., una de les més importants i més ben conservades de les moltes que es van construir al voltant de Tarragona, es troba al municipi .....

8.- .....

La construcció de la muralla de Tarragona, la primera de la Península Ibèrica, s'inicia al ..... per un motiu exclusivament ..... És l'element més important que es conserva a la ciutat d'època ..... És un dels símbols més emblemàtics de Tarragona i una construcció que ha marcat la configuració de la fisonomia urbana des de l'antiguitat fins al segle XIX.

9.- ....., ...

La ..... situada al costat del riu ..... data del segle I dC, però és a partir del III quan sofreix una gran transformació. En aquest període es vincula a la comunitat cristiana de Tarraco. Es tracta d'un conjunt funerari de l'època tardoromana molt important. És destacable per la riquesa i varietat dels diferents tipus d'inhumacions, monuments funeraris i restes escultòriques.

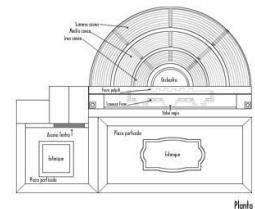

10.- .....

..... és un dels ..... que van construir els romans per portar l'aigua a la ciutat de Tarraco. Es tracta d'un dels aqüeductes més ben conservats dels construïts a Hispània.

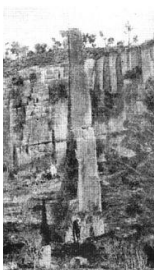
11.- .....

El Teatre de Tarragona és un dels monuments que s'han conservat pitjor a causa dels atacs que ha sofert per causa de l'especulació. Als anys vint va perdre prop de quinze fileres de graders com a resultat de la construcció d'una fàbrica. Tarragona conserva els tres edificis d'espectacles romans: el ....., ... i el .....

12.- .....

La coneguda com ..... és un monument ..... que va ser bastit al costat de la .....

13.- .....

Consisteix en un gran clot produït per l'extracció de la pedra calcària de color groguenc. La cavitat que forma és d'uns 100m. de llargada per 50m. d'amplada. A la part central hi ha restes de l'element més emblemàtic de la pedrera que és " ..... " ..... d'uns 17 m. d'alçada, que indica el nivell original de la pedra extreta.

Més activitats al bloc de la matèria